

Autor, který svůj přístup charakterizuje přece jen jako spíše empirický, dobře postihl, že krucialním problémem ve střední Evropě, tedy i na Slovensku (kromě jiných výjimek a anomálií) je jistá míra synkretičnosti literárních směrů: tu je však třeba být více kauzální a ptát se po příčinách. Stylová nerovnovážnost, o které v této souvislosti píše, není ovšem charakteristická jen pro tento areál, je znakem individuálního literárního a estetického postupu, který označujeme z genologického hlediska pomocí biologické analogie jako fenotyp – současně však nelze nevidět, že v tomto prostoru to má ještě zesílený ráz daný historicky, jazykově a obecně kulturně – ještě zajímavější je to u jižních a západních Slovanů a v „jejich“ multinacionálních a multikulturních regionech.

Baroko se někdy vidí jako „věčný“ směr, který jako ponorná řeka prochází celým literárním vývojem a nikdy nemizí (Z. Rotrekl) – to bychom však mohli říci i o jiných směrech a proudech. Proto studie s emblematickým názvem *Doznievanie baroka v slovenskej literatúre po roku 1780* cením zejména pro její empirickou střízlivost, s níž sleduje stopy baroka na sklonku 18. století. Kvalitní je také studie o slovenském rokoku, byť tu jde o fragmentární jev mající však pevné podloží obecně kulturní a etiketní. Tři prameny slovenského klasicismu, jak o nich Vojtech píše, se vcelku shodují s jeho obecnými genetickými rysy, i když bych jej přespříliš terminologicky nemodernizoval slovem „projekt“. Dobře autor vystihl mlhavé, tranzitivní zóny slovenského biedermeieru a preromantického proudění, kterému Rusové tak přiléhavě říkají „preromantičeskije vejania“.

Vojtechovi se podařilo ukázat trochu rekonstruktivně (vzpomeňme na podobné metody Lichačovovy – ovšem v ruském prostoru) slovenskou literaturu jako přirozenou součást evropských kulturních proudů, současně vyhmátnout její vývojové a poetologické specifikum. Je to vždy problém, zda zdůrazňovat spíše zvláštní nebo obecné: Vojtech se přidržel normativního, „dogmatického“ půdorysu, jehož „tvrdost“ změkčil empirií, jak v úvodu slibuje. Dosáhl tedy vysoké míry rovnovážnosti, o které mluví i při charakteristice evoluce literárních směrů. Je to vyvážená práce, seriózní, méně radikální a krajní: je však také pravda, že jistý extremismus je i v literární vědě nutný jako schopnost vidět méně přesně, ale ostře. To je však otázka badatelského habitu. Co mě ještě těší na Vojtechově knížce – to je její sepětí s tradičními brněnskými česko-slovenskými slovakistickými konferencemi a sborníky: z ediční série *Brněnské texty k slovakistice* souvisí hned se čtyřmi svazky.

Ivo Pospíšil

Čítanka ruských literárně-kulturních textů

V plzeňském nakladatelství Fraus vyšla s vročením 2003 *Čítanka ruských literárně-kulturních textů*, kterou uspořádala českobudějovická rusistka Zdeňka Matyušová. Vybrala, upravila a nezbytným slovníčkem méně známých výrazů vybavila texty z oblasti ze starého ruského lidového umění, ruských muzeí, církevních reálií, ruské literatury, klasické hudby a autorské písně, z výtvarného umění a filmu. Aniž usilovala o široký celkový obraz vyjmenovaných tematických okruhů, podařilo se autorce u každého z nich najít texty o typicky ruských jevech a navíc jevech neotřelých a pro dnešního čtenáře zajímavých. Tak např. z lidového umění se dozvídáme o škatulkách z Palechu nebo bogo-

rodských řezbářích, o muzeích a galeriích nejen základní informace, ale i to, co to byla „šapka Monomacha“, nebo i o požáru Kremlo.

Z ruské literatury Z. Matyušová vybrala texty o Puškinovi, Čechovovi, Gorkém, Majakovském, Nabokovovi a Astaŕjevovi. Doprovodila je některými ukázkami z díla těchto spisovatelů. O výběru pochopitelně lze vždy diskutovat, ale podle mého mínění se autorka pokusila zařadit právě ty texty, které o specifice, typické tvůrčově tematice a stylu hovoří zcela průkazně. Mám na mysli např. Puškinovu milostnou báseň *Madona* nebo Gorkého povídku *Děvčátko*, úryvek z Astaŕjevovy autobiografie nebo z Nabokovova románu *Mášenka*. Právě tak se Matyušové podařilo střízlivě a objektivně komentovat život a dílo každého spisovatele, hovořit o nejnovějších poznacích o nich, ale neupadnout do módního dnes zavržení některých hodnot, vzniklých v sovětské epoše. Možná by se dalo polemizovat s tezí o Majakovském jako nejtalentovanějším básníku XX. století nebo s textem o jeho americké dceři, který zavání senzací, ale i to čtenáři přibližuje spisovatele a odkrývá mu dosud neznámé stránky jeho života.

V čítance se vhodným způsobem připomínají i vztahy mezi ruskou a českou kulturou, a to nejen v textu o pobytu Majakovského v Praze, ale v zajímavé, patrně mnohým neznámé informaci o petrohradském dirigentovi Eduardovi Nápravníkovi, který byl snad u všech premiér oper ruských kučistů i dalších skladatelů za půlstoletí svého působení v Mariinském divadle. Z klasiků tu mají „své“ texty Čajkovskij, Musorgskij a Fjodor Šaljapin. V kapitole *Autorská píseň* nacházíme texty Vysockého, Okudžavy a Bičevské a také články o jejich biografii a díle. Výtvarné umění je v čítance zastoupeno stručnými statěmi o ruském portrétu, o malířích Vasněcovovi, Šiškinovi a Levitanovi. Je otázka, zda sem měl být zařazen i životopis gruzínského malíře Niko Pirošmanšviliho, třebaže má nespornou poznávací hodnotu. Jenže i autor čítanky má právo na projevení svých sympatií a vkusu, když to nenarušuje celkový ráz publikace. Ruský film, dnes v našich krajích vzácný pták, vyšel bohužel v čítance dost zkrátka. Informace o filmu *Malá Věra*, který v Rusku i ve světě vyvolal velký zájem, je patrně u nás znám jen málokomu. Zato tvůrce *Andreje Rubljo*va nebo *Solaris* – Andrej Tarkovskij – patří i u nás k obdivovaným tvůrcům, takže článek o něm je v čítance na svém místě. Ke kladům čítanky je třeba přičíst i vhodné ilustrační fotografie.

Čítanka je určena nejen studentům, ale i široké veřejnosti, která ovládá ruský jazyk. Zdeňka Matyušová v ní prokázala schopnost vyhmátnout v každé kulturní oblasti podstatné a současně zajímavé jevy. Možná se dočkáme i rozšířeného vydání této sličně vypravené knížky.

Miroslav Zahrádka